

Rendes a Eivissa de l'ardiaconat de Sant Fructuós (1435-1441)

per Francesc X. Torres i Peters

El 18 de juny de 1273, tres dies abans d'expirar, Guillem de Montgrí confirmà a les seues darreres voluntats el llegat assignat als seus anteriors testaments a la pabordia i capítol dels canonges de la seu de Tarragona. En concret, els deixà tota la porció que Nunó Sanç havia obtingut en la conquesta de les Pitiüses l'any 1235, sort que el sagristà compraria el 26 de gener de 1243 al seu hereu, el rei Jaume I (AHN, Códices y Cartularios, L.1398: 8v-9r; 2v-3r). Els prebendats eclesiàstics passaren així a gaudir del domini directe d'un terç de la vila d'Eivissa, del quartó de Portmany, d'un quartó *pro indiviso* de l'illa de Formentera i d'una quarta part de les rendes de la sal de les salines. Els dits beneficiaris acceptaren el lot amb precaució, perquè comportava determinades càrregues, això és, a saber: donar de menjar cada dia «amb honor» a la taula de la canònica deu pobres, d'entre els més necessitats; i pagar l'equivalent a cent-cinquanta besants d'argent cada any a la capellania instituïda pel testador a l'altar de Sant Domènec de la seu de Girona (ACA. ORM. Monàstiques. Pergamins, Santa Maria de Montalegre, núm. 547). I encara, com a senyors feudals, restaven obligats a prestar els serveis deguts als vassalls, segons podreu veure més avall.

Els fruits i les despeses d'aqueixa herència passaren a la dignitat d'ardiac de Sant Fructuós de l'esmentada catedral l'any 1410, quan se suprimí la pabordia, fins que s'extingí l'any 1782 (Ramon Viñes 1999-2000: 102 i 131) en favor

de la dotació del capítol de canonges de la nova diòcesi ebusitana (AHPE 1.153).

Els pabordes i els ardiaques taragonins mantengueren un batle a Eivissa, les atribucions del qual s'especifiquen en 1433: «és jutge ordinari per allò que li pertoca, exercint la jurisdicció civil i criminal al seu quartó i a la seua partida i porció» (Torres Peters 2011: 24). A més a més, aquest s'encarregà de l'administració dels bens a les Pitiüses: de l'arrendament i cobrament dels delmes, la sal, els censos, etc.; del pagament del que corresponia a cadascú per la seua feina; i de la tramesa dels comptes amb els diners resultants al seu senyor.

No ens han arribat gaires documents sobre el particular, però podem formar-nos una idea del volum de producció i del funcionament d'aquells afers econòmics gràcies a uns fragments de 1312, de 1315 i altres del segle XIV, sense data (AHPE 2.002,2; 2.002,9; i 2.002,10), tots ells en prou mal estat i en bona part il·legibles, i a una relació completa de 1435-1441: «En lo present sistern són los comptes de totes les rendes que rebé lo honorable mossèn Guillem de Vayllspir, axí com artiacha de sent Ffritós, en la illa de Iviça» (AHPE 2.003,10). Aquesta darrera font és l'objecte del present estudi.

Quant al canonge Guillem de Vallespir, només sabem que ostentà l'ardiaconat de Sant Fructuós entre els anys 1417 i 1442 (Ramon Viñes 1999-2000: 131). Segurament en rebre'l mantengué en la batlia i en la procuració o administració d'Eivissa Antoni Arabí, de qui coneixem la

data precisa del seu nomenament, signat el 18 de juny de 1415 per l'ardiac Joan Nadal (AHPE 2003,3), i de la seua mort, esdevenguda el 9 de juny 1437 (Torres Peters 2011: 221). Immediatament el succeí Ramon Arabí, el qual moriria en 1439, poc després d'iniciat l'exercici. El tercer en ocupar el càrrec fou Pere Belloc, fins al 1441.

1. Rebudes

1.1. Dret de la sal

Comença l'apartat de «rebudes» amb les entrades provinents de la venda de la sal, sempre la renda millor. Notau que parlem de venda, no de producció. Es comptabilitzen dos períodes en cada exercici, això és a saber: del primer dia de maig fins al darrer dia d'octubre i del primer dia de novembre fins al darrer dia d'abril de l'any següent. Períodes que es corresponen amb sengles escrivans de la taula de la sal: Pere Estrany ([1434-1435]), Pere Belloc (1435-1436), Jordi Velló (1436-1437), Guillem Rosselló (1437-1438), Jaume Belloc, germà de Pere, (1438-1439), Urbà des Clapers (1439-1440) i Bartomeu Tur (1440-1441). Malauradament no s'han conservat a l'Arxiu Històric Municipal els llibres de la Universitat on es registrà l'activitat salinera d'aqueixos anys.

Al següent quadre podeu veure els modins i els quarts¹ venuts de

1. El modí era mesura de capacitat teòrica, al segle XVII equivalia a 17 quarteres, 3 barcelles i 2 almuds (1234,86 litres) i, en pes, a 26 quintars (1440 quilograms) (Tur Torres 2014: 19).

part de l'ardiaca i el benefici líquid corresponent que li pertocà, a raó de dos sous per modí, en lliures, sous i diners. Teòricament, multiplicant les quantitats per quatre, obten- drem el total exportat de l'illa en cada període: la meitat per a l'ar- quebisbe, una part per a l'ardiaca i una altra part per al rei.

1.2. Delmes

En segon lloc, es refereixen els delmes provinents de les activitats agropecuàries, en el nostre cas les del quartó de Portmany, perquè Formentera ja no s'esmentarà per a res. La recol·lecció d'aquests im- posts era arrendada anualment mitjançant subhasta pública, la qual anunciava el corredor per pla- ces i carrers. L'extensió i orografia del territori, així com el volum de producte, obligava a partir certes replegues del delme, en concret les dels «blat» o cereals i la del vi. El quartó es dividia «del Coll ençà» cap a Vila, i «del Coll enllà» cap a Sant Antoni. Per al vi es feia la distinció del «de Portmany ençà, ço és puig Tinyós» i el «de Portmany enllà». El bestiar, la pega, la fusta i l'orxella dels boscs, l'hortalissa i l'oli es reco- llen en conjunt.

Interessa també conèixer els noms dels arrendadors, alguns dels quals es repeteixen diversos anys, personatges més o menys destacats en la societat pitiüsa d'aleshores, com es pot comprovar a les altres fonts de l'època.

Arrendadors dels blats del Coll ençà: Bartomeu Tur i Joan Miquel (1435); Tomàs Castelló (1436); Jaume Olesa, Pere Estrany i Bernat Galcerà (1437); Antoni Tur (1438); Jaume Huguet i Jaume Manresa (1439); Bartomeu Rosselló (1440).

Arrendadors dels blats del Coll enllà: Guillem Cardona, Cristòfol Martí i Francesc Roig (1435); Be- renguer Palerm (1436); P. Canals (1437); Jaume Huguet (1438); Joan Lledó (1439); Antoni Carbonell (1440).

Arrendadors del vi del Coll ençà: Pere Llorenç (1435, 1436, 1437); Antoni Joan i Francesc Cardona (1438); Pere Llorenç i n'Arabí (1439); Francesc Cardona (1440).

Any	Modins venuts	Líquid
1435-1436	4410 m. 1 q.	441. 00. 06
1436-1437	3551 m. 3 q.	355. 03. 06
1437-1438	2429 m. 1 q.	242. 18. 06
1438-1439	7705 m. 3 q.	770. 02. 09
1439-1440	9973 m. 2 q.	997. 08. 00
1440-1441	8502 m. 0 q.	850. 05. 06

Rendes de la venda de la sal (1435-1441).

Any	Blats	Vi	Bestiar	Pega, fusta i orxella	Hortalissa i oli	Total líquid
1435-1436	82. 12. 00 60 00 00	08. 00. 00 08 00 00	17. 00. 00	12. 00. 00	05. 00. 00	192. 12. 00
1436-1437	78. 00. 00 60. 00. 00	08. 00. 00 06. 00. 00	17. 00. 00	12. 00. 00	06. 00. 00	187. 00. 00
1437-1438	50. 00. 00 50. 00. 00	10. 00. 00 05. 00. 00	16. 02. 00	15. 00. 00	06. 00. 00	152. 02. 00
1438-1439	45. 08. 00 65. 06. 00	09. 10. 00 05. 10. 00	19. 00. 00	24. 01. 00	02. 05. 00	171. 00. 00
1439-1440	76. 12. 00 135. 10. 00	14. 01. 00 06. 16. 00	24. 00. 00	22. 10. 00	06. 10. 00	285. 19. 00
1440-1441	40. 01. 00 50. 00. 00	11. 12. 00 05. 10. 00	30. 00. 00	20. 13. 00	21. 08. 00	179. 04. 00

Rendes agropecuàries (1435-1441).

Arrendadors del vi del Coll enllà: Pere Ribes i Pere Artús (1435); Pere Ribes (1436); Llorenç Vengut (1437, 1438, 1439); Pere Ribes (1440).

Arrendadors del bestiar: Pere Tàpies i els seus fills (1435); en Llobet i els seus fills (1436); Domingo Vidal, carnisser (1437); Pere Adrià (1438); Antelm Sala (1439); Do- mingo Vidal (1440).

Arrendadors de la pega, fusta i

orxella: en Duran, en Palau, en Boter i en Cristòfol Martí (1435); en Duran, en Palau i en Boter (1436); Ramon Arabí (1437); en Duran (1438); Jordi Duran (1439, 1440).

Arrendadors de l'hortalissa i oli: Antoni Ramon (1435); Bernat Pi (1436, 1437, 1438, 1439, 1440).

1.3. Altres: censos, lluïsmes i com- posicions

Any	Censos menuts	Lluïsmes	Composicions
1435-1436	16. 00. 00	48. 14. 04	17. 06. 08
1436-1437	16. 00. 00	21. 01. 10	12. 00. 03
1437-1438	20. 00. 00	15. 06. 08	20. 01. 04
1438-1439	22. 15. 06	28. 08. 02	40. 15. 00
1439-1440	23. 00. 00	03. 08. 02	21. 10. 00
1440-1441	22. 15. 00	97. 09. 00	23. 13. 04

Altres rendes (1435-1441).

1.3.1. Censos

Algunes propietats, la major part de les urbanes, els molins i algunes rústiques, estaven carregades des del seu establiment amb un cens anual, sovent més simbòlic que veritablement oneros (Torres Peters 2008: 39-40). Aquest apartat, con- signat sota l'epígraf de «censos me- nuts» al manuscrit, creixerà amb els anys, no perquè s'estableixin més immobles, ans perquè es donarà un major control efectiu dels contri- buents. De les setze lliures dels dos primers exercicis, els batles passa- ren a recaptar-ne vint en el tercer i quantitats superiors a les vint-i- dues els següents.

Vet ací uns exemples de censos extrets del capbreu manat confec- cionar pel paborde Guillem Gra- matge en 1394: Benvenguda, viuda de l'hortolà Guillem Joan, pagava setze sous per unes cases a Vila; Bartomeu Corder, divuit diners per unes feixes; el ferrer Francesc Tur, mitja gallina; el notari Ramon Avi- nyó, una lliura i mitja de cera per unes cases; etc.; tot cada any per la festa de Pentecosta (AHPE 2.030: 3v, 6r, 9r i 11v).

1.3.2. Lluïsmes

Totes les compravendes havien de satisfer un dret, anomenat llui- sme, al senyor eminent, això és a sa- ber, el quinzè a la vila i el trentè fora vila (Torres Peters 2007: 27). Només alguns anys s'especifiquen alguns detalls de les transaccions, com ara els propietaris, la propietat i el preu. Així, podem saber que en 1435 pas- saren de mans dues cases al Rabat, sis botigues a Mar, dues botigues més, un alberg i mig, quatre alque- ries, un rafal, quatre horts, un camp, dos censals i un préstec. En 1436: dues alquerries, sis cases, un obrador i un pati. L'any 1437 només se'ns re- vela que hi hagué pagament de cinc lluiïsmes; i el 1438, deu. En 1439 tan sols dos, d'una alqueria i dos rafals. Per acabar, de 1440, sens dubte l'any amb més transaccions, no se'ns faci- litarà més que la suma total dels di- ners resultants.

Al quadre següent podeu visua- litzar les compravendes de les pro- pietats rurals més significatives.

Propietat	Propietari	Comprador	Preu
alqueria	Jaume Palau	Jaume Joan	220. 00. 00
alqueria de la Torre	Domingo Cocorella	Bernat Ferrer	156. 00. 00
Rafal	Felip Bru	Bernat Tur	070. 00. 00
hort	P. Aimeric	Berenguer Palerm	120. 00. 00
alqueria de Portmany	en Portes	?	123. 00. 00
hort	Bartomeu Tàpies	Huguet Roig	200. 00. 00
hort	Nicolau Belloc	Joan Miquel	110. 05. 00
hort	Francesc Roig	Huguet Roig	130. 00. 00
alqueria	Joan Ferrer	Berenguer Palau	100. 00. 00
alqueria	Guillem Roig	Guillem Albert	300. 00. 00
alqueria	Jaume Tur	Miquel Cocorella	200. 00. 00
rafal	Antoni Cocorella	Jordi Ferrer	067. 00. 00
alqueria	Joan Costa	?	150. 00. 00
rafal d'en Rovira	Bernat Tur	Pere Marí	067. 10. 00

Compravendes rurals més significatives (1435-1441).

1.3.3. Composicions

Les disputes i els plets més sen- zills es resolien mitjançant les «com- posicions», davant el batle, qui impartia justícia i imposava les cor- responents sancions. Només l'any 1439 se n'especifiquen:

«Primo posà en rebuda lo dit en P. Belloch que rebé son frare per ell, stant ell a Mallorques, per les morts d'en Jachme Tur, quondam, per un furt que feu, IIII lliures x sous. Aba- tut son terç fa III lliures sous.

»Item rebé lo dit son frare per ell d'en P. Johan, per ço com al Carre- iador de un loch en altre havia mu- dada, IIII lliures x sous. Abatut son terç reste III lliures sous.

»Item rebé lo dit son frare, stant ell a Mallorques, per una bacollada que donà an Guasch, calafat, a-n Johan Suadella, una lliura x sous. Abatuts son terç met en rebuda i lliura sous».

1.3.4. Escrivania

L'escrivania hauria d'haver do- nat molt bons beneficis, però era aleshores un vertader desastre. El notari, Joan Pasqual, havia mort sense deixar les coses clares ni en ordre. Quan intentaren comprovar

els seus registres no en trobaren ni la meitat d'escrits, de cap anyada. No podríem explicar-ho millor que el propi redactor dels comptes: «fonch-me dit per tots que nunca sabria la veritat ab les notes, per moltes rahons. Primo, per tant com moltes vegades se fan vendes e transportacions que no hi demanan notari e per ço dehia lo batle que tenia ell defora un hom qui he tenia escrivent. Item, enquare que ho prengue notari, eo que u ab lo paper que porta lo corrador que liura la propietat e no-l paguen e lançen ab qualque finestra o rachó ho met lo paper en lo libre de les notes e pe- resc. E axí stà en veritat, car yo ho he tot vist: m'axien cercant los lliis- mes del any de XXXX e lo notari qui hara hi és lo demés mostrava ab tro- ços de papers, los quals treya adés d'un loch, adés d'un altre. E en- quare n'i falgueren molts que no-ls trobà en tota la scrivania». Així les coses, només aconseguiren cobrar en 1439 tres lliures per la transac- ció d'un hort i dinou lliures onze sous deu diners per un testament.

En 1440 el darrer administrador feu la següent anotació: «De la scri- vania, de totes les anyades pas-

sades, de les quals yo don compta, no-s mostra que se'n harà rebut res, sinó lo que-n rebé en Ramon Arabí, axí com se mostra en los presents comptes; car lo sènyer en Johan Pasqual, quondam, notari, és deutor en molt gran quantitat, de la qual no crech se'n haja res. Més del notari qui ara hi és rebí yo, stant a Iviça, v florins, qui valen de moneda mallorquina, servant dret de compta, IIII lliures VI sous VIII diners. E açò per VI mesos, a raó de deu florins l'any».

2. Dates

2. 1. Despeses ordinàries

Cada un dels funcionaris i empleats, tant propis com comuns als tres senyors, rebia el seu salari anual: el batle, les quatre cavalleries personals o «cavalls armats, amb els corresponents cavallers armats, per defensa de la terra» (Torres Peters 2011: 27), els guaites del castell, la parròquia de Santa Maria, el fiscal, el procurador, el corredor i el morrode-vaques o botxí. A més a més, els hereus de Bernat de Camporrells i els hereus de Lluquí Balansat, cobraven unes quantitats fixes, segurament provinents de censos. Aquestes despeses mai no muntaven ni baixaven de les dues-centes lliures set sous sis diners.

2. 2. Despeses variables

2.2.1. Trameses fora de l'illa

El batle feia alguns carregaments de sal a compte de l'ardiaca, de vegades conjuntament amb el batle de l'arquebisbe. El document ens permet saber les quantitats embarcades, els costs, els noms dels patrons de les naus i sovent llur procedència.

També crida l'atenció una despesa singular en aquest apartat, de 1435: «XVI gerretes de tàperes, a raó de sis sous», trameses a Tarragona. D'una banda es dóna a entendre que aleshores n'hi havia cultiu i processament a Eivissa; d'altra, que de l'illa sortien ara i en tant alguns productes diguem-me «exclusius» per al consum de l'ardiaca o dels canonges de la seu.

Concepte	
Batlle	25. 00. 00
Cavalls	100. 00. 00
Guaites del castell	36. 00. 00
Església	15. 12. 06
Fiscal	04. 00. 00
Botxí	02. 00. 00
Procurador	15. 00. 00
Corredor	02. 00. 00
Hereus de Bernat Camporrells	00. 05. 00
Hereus de Lluquí Balansat	00. 10. 00
Total	200. 07. 06

Despeses ordinàries anuals (1435-1441).

Patró	Modins	Tramesa
P. Vidal, biscaí	101 m. 2 q.	203. 08. 04
Pero Ferrandis, castellà	229 m. 1 q.	425. 10. 08
Rodrigo Romo, biscaí	?	73. 05. 00

Naus carregades de sal (1435-1436).

Patró	Modins	Tramesa
Diego Sanxis, castellà	50 m. 2 q.	100. 08. 00

Naus carregades de sal (1436-1437).

Patró	Modins	Tramesa
P. Falcó	53 m.	102. 00. 00
Cullo de Viterbo	140 m.	278. 18. 04
Oxona de Modriga	50 m. 3 q.	101. 00. 00
P. Falcó	?	260. 00. 00
Pardo de Fornaxa	68 m. 1/2 q.	142. 19. 08
Alexandro Ge (o Zem), venecià	120 m. 3 q.	82. 18. 07 (per 1/3)
Pero Miquel de Vinee, biscaí	90 m. 1 q.	60. 12. 05 (per 1/3)

Naus carregades de sal (1437-1438).

Patró	Modins	Tramesa
Faciato de Cornillà	138 m.	184. 11. 00
Gomiç de Sent Dragó	82 m.	167. 10. 06
Gomar, biscaí	100 m.	207. 03. 10
Hutxona, biscaí	161 m.	171. 04. 08
Jaume Castellano, per uns sicilians	23 m.	49. 09. 00 (per 1/3)

Naus carregades de sal (1439-1440).

Així, es comprova també als comptes de 1312: «Item me costaren v quintars e iii roves de formatges que tramís a la canonga e compré-ls d'en P. Johan d'Albarcha, a raó de xxx^a sous lo quintar. viii lliures xii sous vi diners» (AHPE 2.002,2: 4r).

En 1440 fou una partida de líquens destinats a tenyir de porpra, vermell o blau teles fines: «Item per un quintar e una rova d'orxella que tremeié a mossèn Luís Palancha remesa al senyer en Ff. Oliba. Costà ab totes messions viii lliures vii sous iii diners».

A diferència del que encara es pot llegir als papers del segle XIV, (Macabich i 1966: 280-281; AHPE: 2.002,9 i 10), en el manuscrit ja no es registra cap activitat envers la caça i el comerç de falcons.

2.2.2. Visitador

L'any 1435, a l'apartat de «dates extraordinàries», destaquen les despeses per mor de la visita de Lluís Palanca (Marí Cardona 1985: 29-34), procurador de Guillem de Vallespir. El visitador, tant en l'eclesiàstic com en els afers senyoriais, rebé en diferents ocasions diverses quantitats, les quals, sumades, muntaren cent vint-i-quatre lliures onze sous vuit diners.

2.2.3. Obres

A més de posseir una part del Castell, l'ardiaca havia de contribuir al manteniment i funcionament del conjunt de l'edifici amb un terç de l'import total. L'any 1436 s'hi feren els adobs i despeses següents: «per una casa del Castell que feu engeçanar e enboçar tots los enfronts e adobar tots los terrats»,

12 lliures; «per obres... a les presons del Castell», 8 lliures 3 sous 11 diners. L'any vinent continuaven: «per adobar les tencadures del Castell e de totes les presons, per la part del pebordre», 8 sous; «per adobar los terrats de la posada del pebordre, que és dins lo Castell, per què-s plovia tota, i lliura xi sous iii diners». I encara en 1438: «en obra al Castell, la qual obra ere molt necessària, vii lliures viii sous»; «per raó de un costell que fonch concordat per tots los senyors que fos fet al portal de la Mar. Pagà per lo terç del pebordre dues lliures quatre sous». L'any 1440 seguien: «per un gòtil que lo governador feu fer per la entrade del Castell que feren adobar. Costà per tot xxvi lliures xvii sous iii. Vénch a la part del pebordre vi lliures xiii sous»; «per adobar la casa de la teulada e teules que comprà e portes que feu a la dita casa. Costà per tot iii lliures xiii sous».

D'altra banda, una sortida de 1437 ens confirma que a les esglésies dels quartons, si no més a la de Sant Antoni de Portmany, es feia obra d'importància, molt probablement de fortificació: «Item posà en data que donà dels luïsmes e foriscapis del any present, com axí n'agués letre de mossèn Luís per la obra de mossèn Sent Anthoni, vii lliures».

2.2.4. Altres

En 1440 trobam una nota que ens dona una idea de la tan peculiar com terrible manera d'impartir justícia d'un temps. Ja hem vist com alguns malfactors eren sotmesos al públic escarni subjectats a un cos-

tell vora l'entrada principal de la vila, el portal de la Mar. Les mesures punitives anaven encara més enllà. En efecte, es pagaren llavors 15 sous «al morro-de-vaques o al sayg e aquell qui sonà la trompeta per llevar les orelles a-n Anthoni Batiat, per furt que havia fet». Tal vegada l'encara ben coneguda amenaça de «T'afaitaré ses orelles!» siga una reminiscència d'aquella pràctica...

El susdit any hi hagué una incorporació a la plantilla del funcionari: «Item donà per un sayg que feren novell per gran fretura que n'avien e agueren-li a donar cascú dels senyors tretze sous iii diners. Lliures xiii sous iii diners».

3. Balanç i conclusió

Les quatre-centes noranta-nou lliures deu sous un diner de benefici del període estudiat, es convertiren en tres-centes una lliures quinze vuit, moneda de Barcelona. En dividir aquell saldo positiu final entre les sis anyades, no resulta més que una mitjana de vuitanta-tres lliures i busca l'any. És evident que, si als diners enviats a Tarragona s'havien de restar els costs de donar de menjar cada dia a deu pobres «amb honor» i l'assignació anual a la capellania de Sant Domènec de Girona, la qual muntava aleshores trenta lliures barcelonines, a l'ardiaca de Sant Fructuós no li sortien els comptes mica afavorits, en els anys estudiats. Quan les replegues i les vendes eren bones, encara romanien un petit benefici net, però si no n'eren o hi havia despeses extraordinàries, el saldo resultava ben negatiu.

No debades, en 1441 l'ardiaca exposà davant el capítol que les seues rendes d'Eivissa no bastaven a cobrir les càrregues de la «pabordia del mes de novembre» de la seu. Les males collites, la divisió entre prínceps cristians i la constant presència i assalts dels turcs, animats per la conjuntura, havien provocat que tots els rèdits dels anys anteriors i, presumiblement els dels futurs, s'haguessen d'esmerçar en la defensa de l'illa. Demanà, en conseqüència, ser-ne eximit (AHPE

Any	Trameses	Extraordinaris (obres, etc.)
1435-1436	376. 13. 04	135. 05. 04
1436-1437	100. 08. 00	20. 03. 11
1437-1438	481. 18. 04	08. 19. 04
1438-1439	786. 10. 08	09. 12. 00
1439-1440	659. 05. 04	00. 00. 00
1440-1441	1011. 05. 08	33. 13. 04

Despeses variables (1435-1441).

2.003,12), gràcia que no sabem si finalment obtengué. Aquell mateix any, i el mateix dia que l'arquebisbe, hagué de concedir un permís de vuit anys a la molt endeutada Universitat d'Eivissa, perquè pogués afegir quatre sous més als trenta sous que ja cobrava per modí. Imposició motivada per la necessitat urgent de fer obres a les salines perquè no s'acabassen d'arruinar amb inundacions (Morelló 2007: 44-45).

Per acabar, cal constatar que no disposam, de moment, de gaires referències que ens permetin establir una comparativa i traçar la línia d'evolució de les rendes del capítol de Tarragona a Eivissa al llarg de l'edat mitjana. Només tenim a l'abast unes poques dades indirectes d'alguns anys del segle XIV (Sastre Moll 2010: 39), i de 1467-1470 (Torres Peters 2011: 10), totes de la porció reial. Esperam que, a poc a poc, en un futur s'afegiran altres fonts d'informació al respecte, àdhuc de l'edat moderna.

Fonts manuscrites

Archivo Histórico Nacional [AHN]
–Códices y Cartularios, ll. 1398. Registrum instrumentorum (...) insularum Maioricarum de Eviça et Formentera.

Arxiu de la Corona d'Aragó [ACA]
–ORM. Monàstiques. Pergamins, Santa Maria de Montalegre, núm. 547.

Confirmació del testament i codicils de Guillem de Montgrí feta pel capítol de la seu de Tarragona (22 setembre 1273).

Arxiu Històric de la Pabordia d'Eivissa [AHPE]

–1.153. Butlla «Innefabilis Dei Benignitas» de Pius VI per la qual s'erigeix el bisbat d'Eivissa, any 1782.

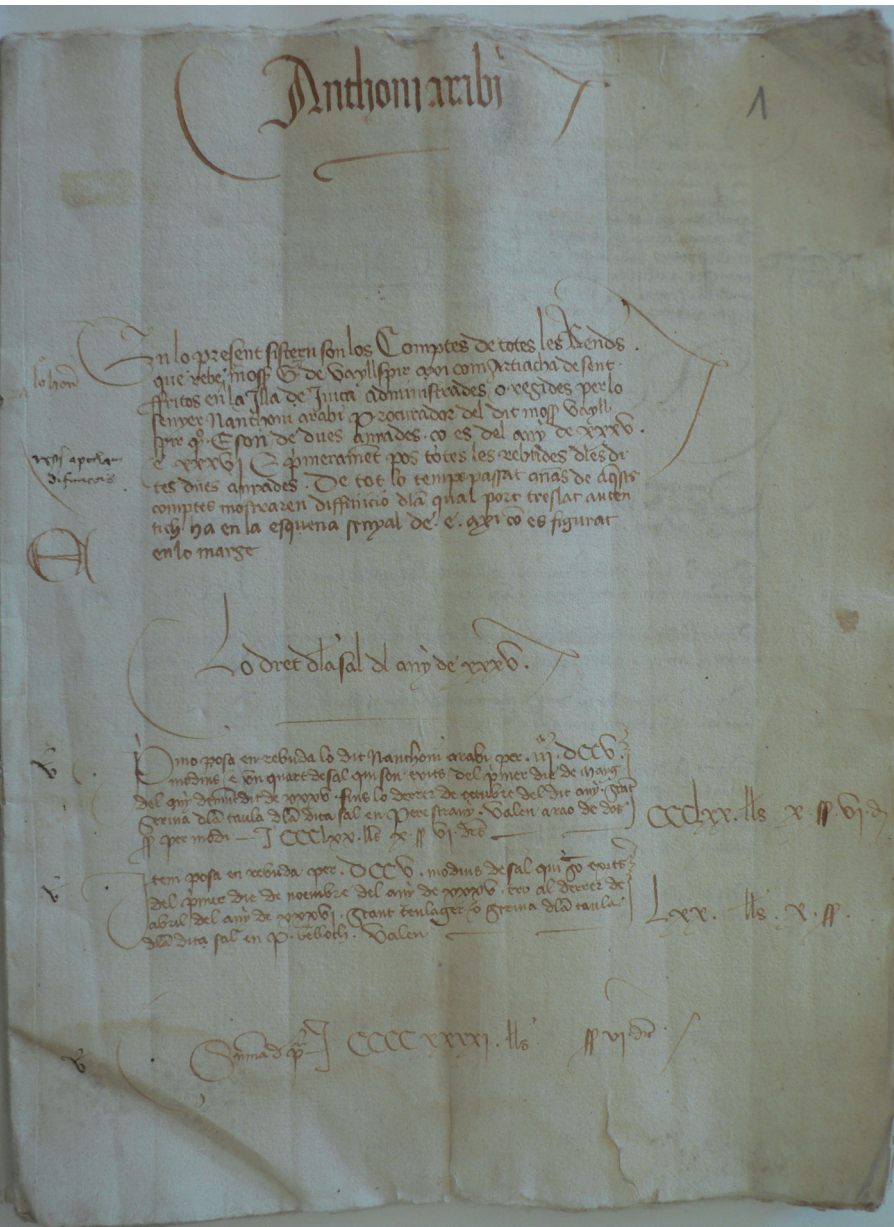
–2.002,2. Comptes de les rendes del paborde (1312).

–2.002,9. Comptes de les rendes del paborde (s. XIV).

–2.002,10. Comptes de les rendes del paborde (1315).

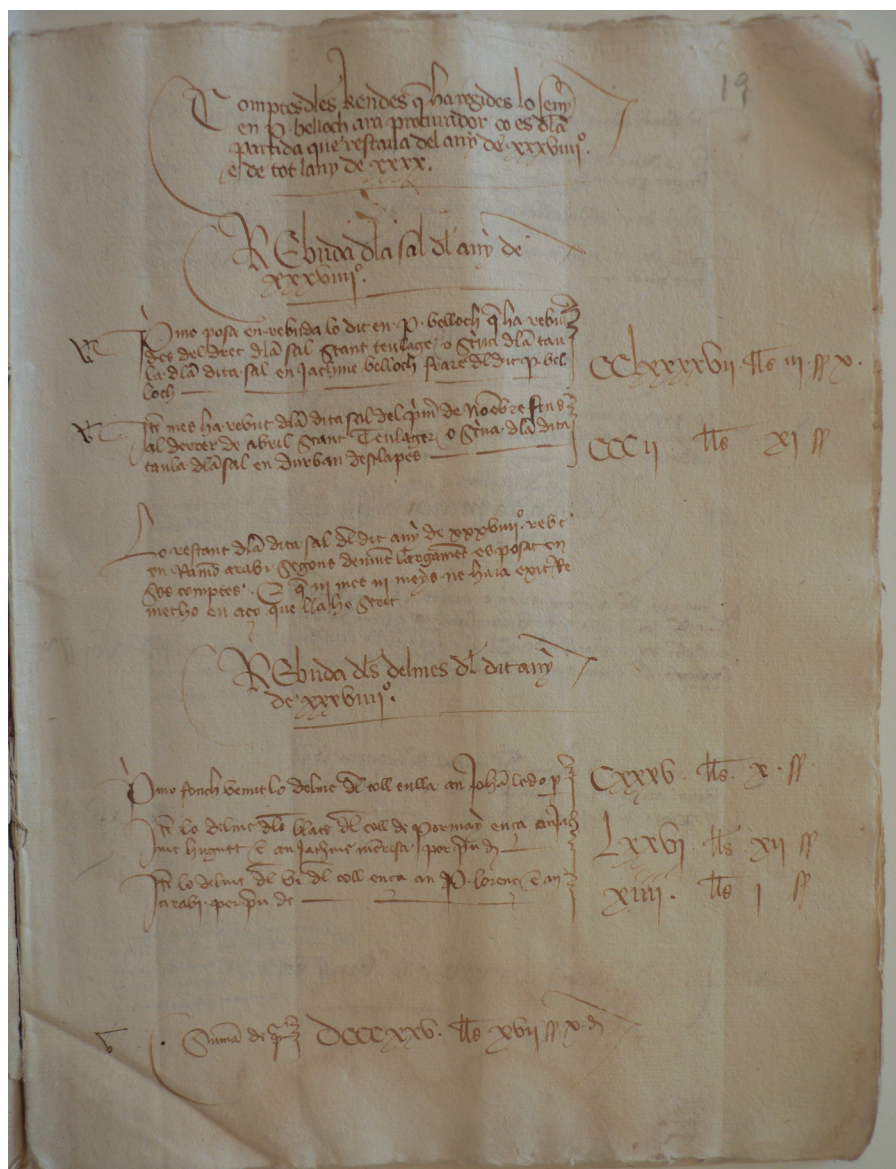
Anyada	Rebuda	Data	Saldo
1435-1436	715. 13. 06	711. 16. 02	+003. 17. 04
1436-1437	591. 05. 07	320. 19. 05	+270. 06. 02
1437-1438	450. 08. 06	691. 05. 02	-240. 16. 08
1438-1439	1033. 11. 05	1006. 10. 02	+027. 01. 03
1439-1440	1353. 17. 02	859. 12. 10	+494. 04. 04
1440-1441	1177. 13. 06	1232. 15. 10	-055. 02. 04
Total	5322. 09. 08	4822. 19. 07	+499. 10. 01

Balanç (1435-1441).

Foli 1r del manuscrit:
inici dels comptes
d'Antoni Arabí (1435).

Foli 19r del manuscrit:
inici dels comptes
de Pere Belloc
(1439).

- 2.003,3. Nomenament d'Antoni Arábí com a batle de l'ardiaca (1415).
- 2.003,10. Comptes de les rendes de l'ardiaca Guillem de Vallespir (1435-1441).
- 2.003,12. Exposició de l'ardiaca de Sant Fructuós davant el capítol de Tarragona (1441).
- 2.030. Capbreu dels béns a les Pitiüses del paborde de Tarragona, Guillem Gramatge, recopilat pel canonge Joan Nadal i redactat pel notari Antoni Julià (1394).

Bibliografia

- MACABICH LLOBET, I. (1966). *Història de Ibiza*. (4 vol.). Palma de Mallorca: Editorial Daedalus.
- MARÍ CARDONA, J. (1985). *Santa Maria d'Eivissa. Segles XIV-XVIII. Episcopologi. El temple. L'arxiu*. Eivissa: Institut d'Estudis Eivissencs.

- MORELLÓ BAGET, J. (2007). «Aspectes del funcionament fiscal del municipi eivissenc: a propòsit dels diversos gravàmens imposats sobre la sal (s. XIV-XV) (i II)». *Eivissa*. Eivissa: Institut d'Estudis Eivissencs.
- RAMON VINYES, S. (1999-2000). *Canonages, Comensals i Beneficiats de la Seu de Tarragona*. Tarragona: Separata del Butlletí Arqueològic de la Reial Societat Arqueològica Tarraconense. Època V, núm. 21-22.
- SASTRE MOLL, J. (2011). *L'exportació de sal i pega de les Pitiüses (1311-1343). Un llibre de les rendes del procurador reial d'Eivissa (1326-1327)*. Eivissa: Consell d'Eivissa: Institut d'Estudis Balearics: Caixa de Balears "Sa Nostra".
- TORRES PETERS, F. X. (2008). *Dos capbreus del segle XIII. Capbreu Antich de Eviça i Capbreu del Llibre*

- Verd de Tarragona. Eivissa: Arxiu Històric de la Pabordia d'Eivissa.
- TORRES PETERS, F. X. (2011). *El capbreu de l'arquebisbe Ènnec de Valterra (1396-1398). Introducció. Estudi. Transcripció*. Eivissa: Editorial Mediterrània-Eivissa.
- TORRES PETERS, F. X. (2011). «Procuració reial d'Eivissa (1468-1470)». *Eivissa*. Eivissa: Institut d'Estudis Eivissencs.
- TUR TORRES, A. (2014). *La sal de l'illa. Les salines d'Eivissa al segle XVII. Estudi dels «llibres de la sal» (1639-1640)*. Barcelona: Museu Marítim de Barcelona.

FRANCESC X. TORRES I PETERS
CANONGE ARXIVER
ARXIU HISTÒRIC
DE LA PABORDIA D'EIVISSA ■